

RAPORT

**Z PROWADZONEGO NADZORU
NAD REALIZACJĄ
PRZEZ SAMORZĄD POWIATOWY
PROGRAMÓW ODDZIAŁYWAŃ KOREKCYJNO-
EDUKACYJNYCH
DLA OSÓB STOSUJĄCYCH PRZEMOC W RODZINIE
ZA LATA 2009-2010**

WOJEWÓDZTWO WARMIŃSKO-MAZURSKIE

Opracowanie: Ewa Korycka, Edyta Jurgielewicz,
Joanna Sztachelska, Tomasz Jadanowski
Warmińsko – Mazurski Urząd Wojewódzki w Olsztynie
Wydział Polityki Społecznej
Oddział Zabezpieczenia Społecznego

Olsztyn 2012

SPIS TREŚCI

WYKAZ UŻYWANYCH SKRÓTÓW	3
WSTĘP	4
I. PODMIOTY REALIZUJĄCE PROGRAMY KOREKCYJNO-EDUKACYJNE DLA OSÓB STOSUJĄCYCH PRZEMOC W RODZINIE	5
II. DOKUMENTACJA ORGANIZACYJNA JEDNOSTEK REALIZUJĄCYCH PROGRAMY I/LUB ODPOWIEDZIALNYCH ZA NADZOROWANIE ZADANIA.	6
III. PROGRAMY KOREKCYJNO-EDUKACYJNE DLA OSÓB STOSUJĄCYCH PRZEMOC W RODZINIE	7
IV. SPECJALIŚCI PROWADZĄCY PROGRAMY KOREKCYJNO-EDUKACYJNE.....	8
IV.1. LICZBA SPECJALISTÓW PROWADZĄCYCH PROGRAMY.....	8
IV.2. SPOSÓB ZATRUDNIENIA SPECJALISTÓW DO REALIZACJI PROGRAMÓW.....	8
IV.3. KWALIFIKACJE OSÓB PROWADZĄCYCH PROGRAMY.....	9
V. REKRUTACJA UCZESTNIKÓW PROGRAMÓW KOREKCYJNO-EDUKACYJNYCH.....	10
V.1. PROWADZĄCY REKRUTACJĘ DO PROGRAMÓW	10
V.2. SPOSÓB PROWADZENIA REKRUTACJI	11
V.3. INSTYTUCJE WSPÓŁPRACUJĄCE W PROCESIE REKRUTACJI	11
VI. CZAS TRWANIA PROGRAMÓW I MIEJSCE REALIZACJI.....	11
VII. PRZEPROWADZANIE WSTĘPNEGO ROZPOZNANIA DIAGNOSTYCZNEGO UCZESTNIKÓW PROGRAMÓW.....	13
VIII. UCZESTNICY PROGRAMÓW.....	14
IX. DOKUMENTOWANIE REALIZACJI ZADANIA	17
X. MONITORING I EWALUACJA	18
XI. NADZOROWANIE REALIZACJI PROGRAMÓW KOREKCYJNO-EDUKACYJNYCH DLA OSÓB STOSUJĄCYCH PRZEMOC W RODZINIE	21
XII. WYDATKOWANIE DOTACJI CELOWEJ	23
WYNIKI KONTROLI	26
WNIOSKI	28
DOBRE PRAKTYKI.....	30
SPIS WYKRESÓW	31

WYKAZ UŻYWANYCH SKRÓTÓW

pcpr - oznacza powiatowe centrum pomocy rodzinie

ops - oznacza ośrodek pomocy społecznej

program, program korekcyjno-edukacyjny - oznacza program korekcyjno-edukacyjny dla osób stosujących przemoc w rodzinie

GKRPA - oznacza gminną komisję rozwiązywania problemów alkoholowych

Ustawa - oznacza ustawę z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz. U. z 2005 r. Nr 180, poz. 1493 ze zm.)

Rozporządzenie - oznacza rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 6 lipca 2006 r. w sprawie standardu podstawowych usług świadczonych przez specjalistyczne ośrodki wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie, a także szczegółowych kierunków prowadzenia oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych (Dz. U. z 2006 r. Nr 127, poz. 890)

Krajowy Program, Program - oznacza Krajowy Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie zatwierdzony Uchwałą Rady Ministrów Nr 162/2006 z dnia 25 września 2006 r.

Wytyczne – oznaczają „Wytyczne do tworzenia modelowych programów korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie” stanowiące Załącznik nr 2 do Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy

WSTĘP

Problem przemocy w rodzinie jest zjawiskiem złożonym, wywołującym niekorzystne skutki społeczne, a jego skala wymaga systemowego podejścia do tematu przeciwdziałania zjawisku. Kwestie dotyczące sposobu przeciwdziałania przemocy uregulowane zostały w ustawie z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz. U. z 2005 r. Nr 180, poz.1493 ze zm.). Ustawa zakłada kompleksowe, zintegrowane i interdyscyplinarne działania mające na celu zahamowanie zjawiska przemocy w rodzinie, zarówno poprzez realizację zadań profilaktycznych, jak również zadań ukierunkowanych na pomoc ofierze przemocy w rodzinie, a także oddziaływań na osobę stosującą przemoc.

Zgodnie z Krajowym Programem Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie, praca ze sprawcami przemocy jest prowadzona w różnych formach i obejmuje:

- działania interwencyjne, w tym izolowanie sprawców od ofiar,
- prace społecznie użyteczne,
- programy oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych.

Natomiast zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 6 lipca 2006 r. w sprawie standardu podstawowych usług świadczonych przez specjalistyczne ośrodki wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie, a także szczegółowych kierunków prowadzenia oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych, celami oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych wobec osób stosujących przemoc w rodzinie było:

- powstrzymanie osoby stosującej przemoc w rodzinie przed dalszym stosowaniem przemocy,
- rozwijanie umiejętności samokontroli i współżycia w rodzinie,
- kształtowanie umiejętności w zakresie wychowywania dzieci bez używania przemocy w rodzinie,
- uznanie przez osobę stosującą przemoc w rodzinie swojej odpowiedzialności za stosowanie przemocy,
- zdobycie i poszerzenie wiedzy na temat mechanizmów powstawania przemocy w rodzinie.

Opracowanie i realizacja programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie, zgodnie z ustawą o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, należy do zadań z zakresu administracji rządowej realizowanych przez powiat. Środki na realizację zadania, zgodnie z ww. ustawą, zapewnia budżet państwa.

Nadzór nad realizacją zadania, zgodnie z art. 7 ust. 1 pkt 5 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, prowadzi wojewoda. W ramach prowadzonego nadzoru, zgodnie z § 3 ust. 1 Rozporządzenia Ministra Polityki Społecznej z dnia 3 czerwca 2011 r. w sprawie nadzoru i kontroli nad realizacją zadań z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie (Dz. U. z 2011 r. Nr 126, poz. 718) wojewoda monitoruje, wspomaga i kontroluje wykonywanie zadań z ww. zakresu.

Raport opracowano na podstawie:

1. Wyników kontroli przeprowadzonych w 2011 r. w 20 powiatach województwa, obejmujących realizację zadania w latach 2009-2010.

2. Sprawozdań z lat 2009 i 2010, przekazanych przez powiatowe jednostki organizacyjne pomocy społecznej do Wydziału Polityki Społecznej Warmińsko-Mazurskiego Urzędu Wojewódzkiego.

Kontrole przeprowadzono w oparciu o następujące akty prawne regulujące realizację zadania:

- ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz. U. z 2005 r. Nr 180, poz. 1493 ze zm.),
- Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 6 lipca 2006 r. w sprawie standardu podstawowych usług świadczonych przez specjalistyczne ośrodki wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie, a także szczegółowych kierunków prowadzenia oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych (Dz. U. z 2006 r. Nr 127, poz. 890), obowiązujące w okresie objętym kontrolą.

Celem kontroli była ocena sposobu realizacji przez powiat zadania zleconego z zakresu administracji rządowej.

Jednocześnie, przy ocenie stanu realizacji zadania uwzględniono „Wytyczne do tworzenia modelowych programów korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie” stanowiące Załącznik nr 2 do Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie zatwierdzonego Uchwałą Rady Ministrów Nr 162/2006 z dnia 25 września 2006 r.

Badaniem objęto zagadnienia dotyczące:

1. Podmiotów realizujących programy korekcyjno-edukacyjne.
2. Dokumentów organizacyjnych jednostek realizujących program i/lub nadzorujących realizację zadania.
3. Specjalistów prowadzących programy korekcyjno-edukacyjne.
4. Przeprowadzania rekrutacji uczestników programów.
5. Czasu trwania programów i miejsca realizacji.
6. Przeprowadzania wstępnego rozpoznania diagnostycznego uczestników programów.
7. Uczestników programu oraz instytucji kierujących do programów.
8. Sposobu dokumentowania realizacji zadania.
9. Monitoringu i ewaluacji.
10. Nadzorowania realizacji programów.
11. Wydatkowania dotacji celowej.

I. PODMIOTY REALIZUJĄCE PROGRAMY KOREKCYJNO-EDUKACYJNE DLA OSÓB STOSUJĄCYCH PRZEMOC W RODZINIE

W latach 2009-2010 programy korekcyjno-edukacyjne dla osób stosujących przemoc w rodzinie realizowane były w **20** z 21 powiatów województwa warmińsko-mazurskiego, w tym przez 2 miasta na prawach powiatu.

Programy realizowało **21** podmiotów (w 1 mieście grodzkim programy realizowały 2 podmioty) tj.:

- 16 powiatowych centrów pomocy rodzinie,
- 2 miejskie ośrodki pomocy społecznej, które zleciły realizację zadania specjalistom z zewnątrz,
- Miejski Zespół Profilaktyki i Terapii Uzależnień w Olsztynie (jednostka budżetowa Miasta Olsztyna), który zlecił realizację zadania specjalistom z zewnątrz,
- Warmińsko-Mazurskie Stowarzyszenie Pomocy Dziecku i Rodzinie w Szymonowie na mocy umów zawartych pomiędzy Zarządem Powiatu Ostródzkiego a Stowarzyszeniem,
- Ośrodek Terapii Uzależnienia od Alkoholu i Współuzależnienia w Działdowie na mocy umów zlecenia zawartych pomiędzy Zarządem Powiatu Działdowskiego a Ośrodkiem.

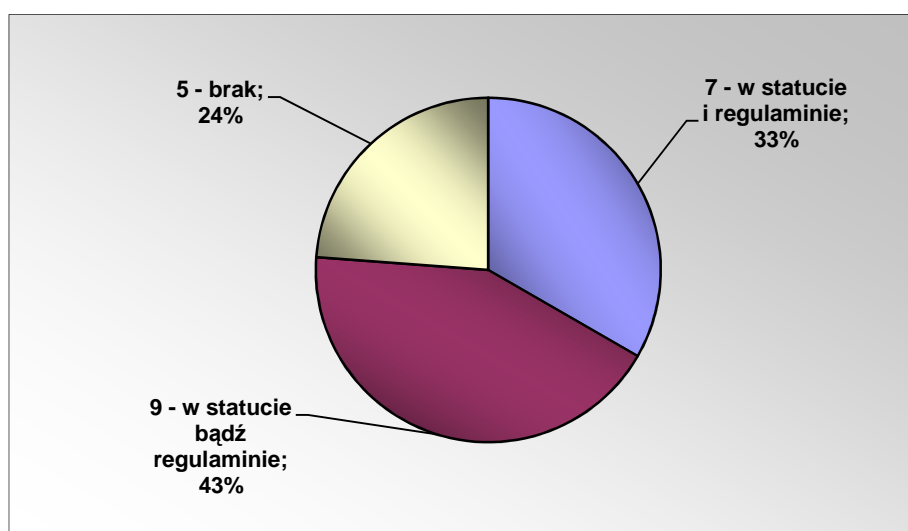
II. DOKUMENTACJA ORGANIZACYJNA JEDNOSTEK REALIZUJĄCYCH PROGRAMY I/LUB ODPOWIEDZIALNYCH ZA NADZOROWANIE ZADANIA

Zasady działania oraz organizację jednostek realizujących i/lub odpowiedzialnych za nadzór merytoryczny nad realizacją programów korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie, regulowały dokumenty organizacyjne 16 z 21 jednostek, w tym:

- w 2 jednostkach, zarówno w statucie jak i w regulaminie, wskazano ustawę o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie oraz wyszczególniono zadania wynikające z tej ustawy,
- w 9 jednostkach ustawa i/lub zapis zadania zawarte były albo w statucie, albo w regulaminie,
- w 5 jednostkach - w obu dokumentach organizacyjnych wskazano tylko ustawę.

W dokumentach organizacyjnych pozostałych 5 jednostek brak było jakichkolwiek zapisów dotyczących realizacji zadań z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

Wykres 1: Zapisy w dokumentach organizacyjnych jednostek

Źródło: opracowanie własne

III. PROGRAMY KOREKCYJNO-EDUKACYJNE DLA OSÓB STOSUJĄCYCH PRZEMOC W RODZINIE

W „Wytycznych do tworzenia modelowych programów korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie” stanowiących Załącznik nr 2 do Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie, określono elementy jakie powinny zostać uwzględnione przy tworzeniu przedmiotowych programów. Obejmują one zagadnienia tj.:

- zawartość merytoryczna i dobór treści edukacyjnych,
- cele,
- czas trwania,
- kwalifikacje realizatorów,
- ewaluacja,
- nabór uczestników.

W 11 z 21 jednostek realizowano programy opracowane w oparciu o program The Duluth Model. W pozostałych 10 realizowano programy autorskie specjalistów prowadzących oddziaływania korekcyjno-edukacyjne.

W przypadku 17 z 21 jednostek program został opracowany w formie dokumentu. Programy zawierały różne informacje m.in.:

- tematykę,
- harmonogram,
- liczbę godzin sesji indywidualnych,
- liczbę godzin sesji grupowych,
- czas trwania jednego spotkania,
- sposób rekrutacji uczestników,
- cele główne,
- metody realizacji,
- sposób dokumentowania zajęć,
- sposób ewaluacji,
- termin realizacji,
- miejsce realizacji,
- imiona nazwiska prowadzących program,
- kwalifikacje prowadzących.

Najczęściej uwzględnianymi w programach informacjami były:

- cele główne – wskazano w programach 16 jednostek,
- tematyka – w 14,
- harmonogram – w 11,
- metody realizacji – w 11,
- kwalifikacje specjalistów – w 11,
- miejsce realizacji – w 10.

Najrzadziej wskazywanymi elementami był:

- sposób dokumentowania zajęć - wskazano w programach 4 jednostek,
- sposób ewaluacji – w 3.

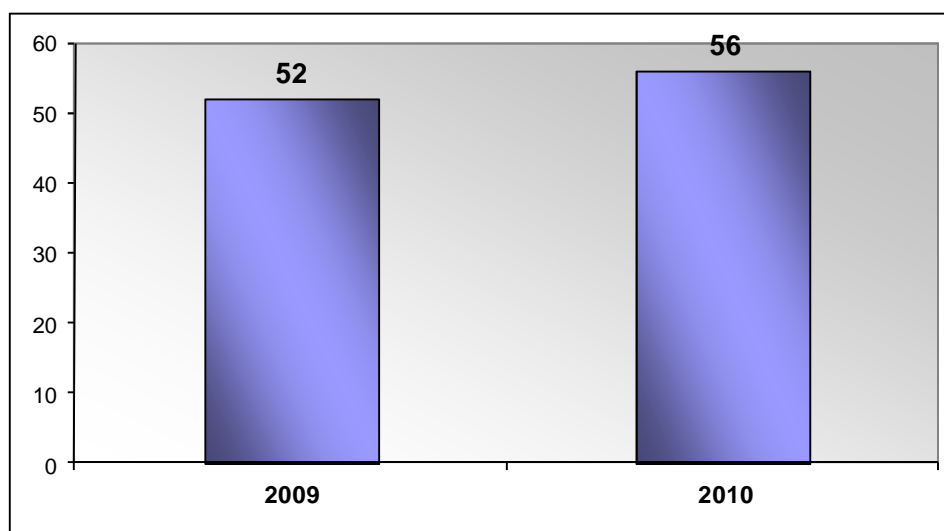
IV. SPECJALIŚCI PROWADZĄCY PROGRAMY KOREKCYJNO-EDUKACYJNE

IV.1. Liczba specjalistów prowadzących programy.

Programy korekcyjno-edukacyjne dla osób stosujących przemoc w rodzinie, na przestrzeni lat 2009-2010, prowadziło łącznie 60 specjalistów. W poszczególnych latach rozkładało się to w następujący sposób:

- w 2009 r. - 52 specjalistów,
- w 2010 r. - 56 specjalistów.

Wykres 2: Liczba specjalistów prowadzących programy korekcyjno-edukacyjne

Źródło: opracowanie własne

IV.2. Sposób zatrudnienia specjalistów do realizacji programów.

W 20 z 21 podmiotów programy prowadzili specjaliści z zewnątrz, przy czym w 2 z nich zadanie realizowane było przy współudziale pracowników pcp. W 1 podmiocie prowadzącymi programy byli wyłącznie pracownicy pcp.

Pracownicy pcp (łącznie 4 osoby) realizowali zadanie:

- na podstawie umów o pracę (3 osoby), przy czym w jednym z zakresów czynności brak było zapisu dotyczącego realizacji zadania,
- na podstawie umów zlecenia (1 osoba), przy czym pracownik realizację zadania miał również ujętą w zakresie czynności.

Brak zapisu dotyczącego prowadzenia powyższych programów w zakresie czynności mógł skutkować brakiem formalnej odpowiedzialności za wykonanie zadania. Natomiast realizacja zadania w ramach umowy zlecenia i jednocześnie umowy o pracę oznaczała podwójne finansowanie wykonania przez pracownika tego samego zadania.

W zdecydowanej większości, jednostki zatrudniały specjalistów na podstawie umów zlecenia (18), w 2 jednostkach ze specjalistami zawarto umowę o dzieło.

Umowy zawarte ze specjalistami zawierały m.in. następujące elementy:

- termin/okres realizacji programu,
- liczbę godzin programu,
- liczbę spotkań/godzin zajęć indywidualnych i/lub grupowych,
- czas trwania jednego spotkania,
- formę realizacji (indywidualna/grupowa).

Najczęściej zawierającym w umowach elementem było wskazanie terminu/okresu realizacji programu (w 20 jednostkach), następnie liczba godzin programu (w 9 jednostkach), forma realizacji (w 6), liczba spotkań/godzin zajęć indywidualnych i/lub grupowych (w 5), czas trwania jednego spotkania (w 4).

W 4 jednostkach w umowach określono rodzaj dokumentacji jaką specjaliści mieli obowiązek przygotować w ramach realizacji zadania. Wskazywano m.in.:

- listy obecności ze spotkań indywidualnych i grupowych,
- materiały dotyczące przeprowadzonych spotkań, w tym z realizowanych tematów,
- wykaz i kopie wydanych zaświadczeń o ukończeniu kursu,
- dziennik warsztatów,
- sprawozdania z realizacji zadania.

W 3 jednostkach w umowach zawarto zapis, zobowiązujący specjalistów do prowadzenia dokumentacji zgodnej z przedstawioną ofertą programu.

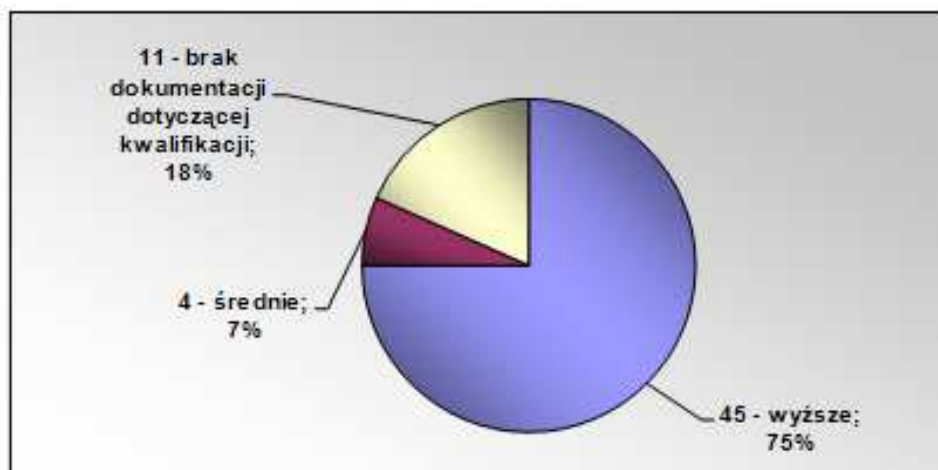
IV.3. Kwalifikacje osób prowadzących programy.

Obowiązujące w okresie objętym kontrolą Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 6 lipca 2006 r. w sprawie standardu podstawowych usług świadczonych przez specjalistyczne ośrodki wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie, a także szczegółowych kierunków prowadzenia oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych, nie wskazywało wymagań w zakresie kwalifikacji osób prowadzących oddziaływanie korekcyjno-edukacyjne. Jednakże w „Wytycznych do tworzenia modelowych programów korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie” zawartych w Załączniku nr 2 do Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie wskazano, że zadanie powinno być realizowane przez osoby z wyższym wykształceniem, które ukończyły specjalistyczne przeszkolenie w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz praktycznych metod oddziaływań psychologicznych.

W związku z powyższym kontroli poddano również kwalifikacje osób prowadzących oddziaływanie korekcyjno-edukacyjne.

Wśród 60 osób prowadzących programy w większości były osoby z wyższym wykształceniem – 45 osób (75%), 4 z 60 specjalistów posiadało wykształcenie średnie. W przypadku 11 specjalistów, w przedstawionym do kontroli materiale, brak było dokumentów dotyczących ich kwalifikacji.

Wykres 3: Wykształcenie osób prowadzących programy korekcyjno-edukacyjne

Źródło: opracowanie własne

Z 60 specjalistów, szkolenia w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie odbyło 39 osób (65%), w tym: 33 (55%) ukończyło szkolenia w zakresie pracy z osobami stosującymi przemoc w rodzinie.

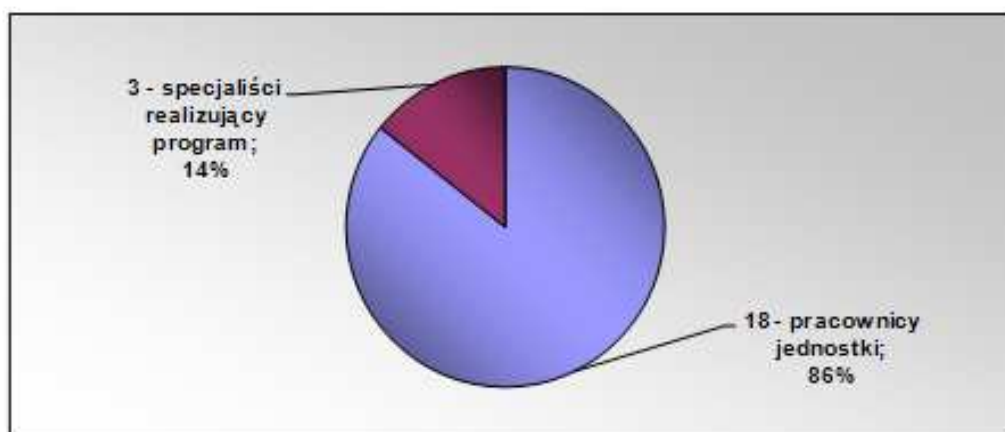
V. REKRUTACJA UCZESTNIKÓW PROGRAMÓW KOREKCYJNO-EDUKACYJNYCH

V.1. Prowadzący rekrutację do programów.

W zdecydowanej większości jednostek realizujących zadanie tj. w 18 z 21, odpowiedzialnymi za rekrutację do programów byli pracownicy tych jednostek, w 4 spośród nich, rekrutacja prowadzona była przy współdziałaniu specjalistów. W 3 jednostkach nabór do programów prowadzili jedynie specjaliści realizujący program.

W 4 jednostkach opracowana została procedura rekrutacji w formie dokumentu.

Wykres 4: Prowadzący rekrutację do programów

Źródło: opracowanie własne

V.2. Sposób prowadzenia rekrutacji.

Rekrutację uczestników prowadzono poprzez:

- pisemne zapraszanie do udziału w programie (9 jednostek),
- kontakt telefoniczny (2 jednostki),
- kontakt osobisty (2 jednostki),

Rekrutację z wykorzystaniem wszystkich ww. form prowadziła 1 jednostka.

V.3. Instytucje współpracujące w procesie rekrutacji.

14 z 21 jednostek realizujących programy korekcyjno-edukacyjne udokumentowało działania rekrutacyjne prowadzone przy współpracy z instytucjami, w których obszarze działania było przeciwdziałanie przemocy w rodzinie. W 12 jednostkach dokumentację stanowiły pisma informacyjne kierowane do instytucji. W 1 informację o programie przekazano instytucjom współpracującym na spotkaniu z którego sporządzono protokół. W 1 dokumentację potwierdzającą prowadzenie rekrutacji stanowiło sprawozdanie.

13 z 14 jednostek, które udokumentowały działania rekrutacyjne, przekazało informacje o prowadzeniu programu jednocześnie do kilku instytucji.

Wśród instytucji do których kierowano informację były:

- sąd/prokuratura (12 jednostek),
- ośrodki pomocy społecznej (11),
- Policja (9).

7 jednostek przekazało informację również do kuratorów. 1 jednostka informację o rozpoczęciu programu przesłała do organizacji pozarządowych.

W 7 z 21 jednostek, w przedstawionym do kontroli materiale, brak było dokumentów potwierdzających działania rekrutacyjne.

VI. CZAS TRWANIA PROGRAMÓW I MIEJSCE REALIZACJI

Zgodnie z „Wytycznymi do tworzenia modelowych programów korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie” zawartymi w Załączniku nr 2 do Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie, łączny czas programu powinien obejmować minimum 60 godzin zajęć, a przerwy między kolejnymi zajęciami nie powinny być dłuższe niż tydzień. Zajęcia powinny być prowadzone w małych grupach od 10 do 15 osób.

W 2009 r. w 13 z 21 skontrolowanych jednostek zrealizowane programy obejmowały zakładane w *Wytycznych* minimum godzinowe. W 2010 r. powyższe kryterium spełniło 16 jednostek. Oznacza to, że 8 jednostek w 2009 r. i 5 w 2010 r. zrealizowało program w wymiarze poniżej wymaganego minimum 60 godzin. Wśród nich były jednostki, w których program obejmował 10-48 godzin.

Zbyt mała liczba godzin zrealizowanych programów może powodować niższą skuteczność oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych wobec sprawców przemocy w rodzinie.

W roku 2009, jak i 2010, w 8 z 21 skontrolowanych jednostek programy korekcyjno-edukacyjne prowadzone były wyłącznie w formie spotkań grupowych. W 11 jednostkach spotkania prowadzono zarówno w formie indywidualnej jak i grupowej. W 2 jednostkach, w oparciu o materiały przedstawione do kontroli, nie można było ustalić formy prowadzenia spotkań.

Ustalono, że zajęcia prowadzone były w grupach liczących od 3 do 16 osób. Mała liczebność grup wynikała z niewielkiej liczby sprawców uczestniczących w programie korekcyjno-edukacyjnym.

W zdecydowanej większości, programy oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych realizowane były przez okres 3 miesięcy. Taki czas trwania programów miał miejsce:

- w 2009 r. – w 19 podmiotach,
- w 2010 r. – w 18 podmiotach.

W 1 jednostce każdy ze zrealizowanych programów korekcyjno-edukacyjnych obejmował 10-18 godzin i trwał 1-4 dni.

Wykres 5: Liczba podmiotów z podziałem na wymiar godzinowy zrealizowanych programów

Źródło: opracowanie własne

W 12 z 21 podmiotów programy korekcyjno-edukacyjne realizowano w ich siedzibach. W pozostałych 9 zajęcia prowadzono w innych placówkach tj.:

- ośrodka wsparcia rodziny,
- ośrodka pomocy społecznej,
- zakładzie karnym,
- areszcie śledczym,
- siedzibie stowarzyszenia,
- poradni terapii uzależnienia od alkoholu i współuzależnienia.

VII. PRZEPROWADZANIE WSTĘPNEGO ROZPOZNANIA DIAGNOSTYCZNEGO UCZESTNIKÓW PROGRAMÓW

Zgodnie z Rozporządzeniem, osoby stosujące przemoc w rodzinie, u których zostało rozpoznane uzależnienie od alkoholu lub narkotyków i innych środków odurzających, substancji psychotropowych albo środków zastępczych, w pierwszej powinny zostać poddane terapii uzależnienia. Programom korekcyjno-edukacyjnym nie mogą być też poddane osoby z poważnymi zaburzeniami emocjonalnymi, w szczególności z zaburzeniami osobowości antyspołecznej oraz z zaburzeniami osobowości pogranicznej. Dlatego też, w pierwszej fazie uczestnictwa w programie niezbędne jest przeprowadzenie rozpoznania diagnostycznego każdego z uczestników.

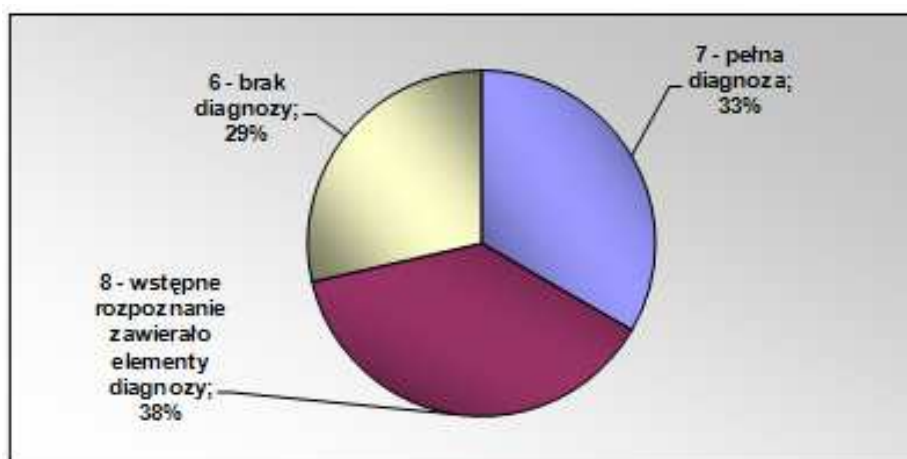
Zgodnie z „Wytocznymi do tworzenia modelowych programów korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie” zawartymi w Załączniku nr 2 do Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie, rozpoznanie powinno obejmować m.in. zagadnienia:

- a) okoliczności skierowania do programu,
- b) określenie czy uczestnik programu aktualnie stosuje przemoc,
- c) najgroźniejsze oraz typowe formy i okoliczności przemocowych zachowań,
- d) aktualna sytuacja rodzinna i zawodowa,
- e) cechy osobiste istotne dla pracy korekcyjnej.

Rozpoznanie diagnostyczne osób uczestniczących w programie przeprowadzono w większości jednostek tj. w 15 z 21, w tym:

- w 7 przeprowadzono pełną diagnozę sytuacji życiowej uczestników, obejmującą ww. zagadnienia,
- w 8 – wstępne rozpoznanie zawierało jedynie elementy diagnozy.

Wykres 6: Liczba podmiotów z uwzględnieniem przeprowadzenia rozpoznania diagnostycznego uczestników programów

Źródło: opracowanie własne

W poszczególnych jednostkach odpowiedzialnymi za przeprowadzenie diagnoz uczestników programu byli:

- w 12 jednostkach specjaliści prowadzący oddziaływania korekcyjno-edukacyjne, w tym w 2 jednostkach pracownicy prowadzący program w ramach umowy o pracę,
- w 2 - pracownicy jednostek,
- w 1 - specjaliści prowadzący program wspólnie z pracownikiem jednostki.

W zdecydowanej większości jednostek, w których przeprowadzono wstępne rozpoznanie (w 11 z 15), diagnozę sporządzano na specjalnie opracowanych do tego celu drukach tj.:

- „Wstępne rozpoznanie diagnostyczne uczestników programu korekcyjno-edukacyjnego”,
- „Arkusze diagnozy uczestnika programu”,
- „Diagnoza uczestnika programu”,
- „Deklaracja zgłoszenia rodziny do objęcia jej pomocą przez PCPR”,
- „Wywiad”,
- „Kwestionariusz osobowy”,
- „Ankieta rekrutacyjna”
- kartach:
 - „Obserwacji uczestnika grupy korekcyjno-edukacyjnej dla sprawców przemocy w rodzinie”,
 - „Zgłoszeniowej dotyczącej przystąpienia do realizacji programu korekcyjno-edukacyjnego dla osób stosujących przemoc w rodzinie”,

oraz w formie informacji zawierającej opis sytuacji każdego uczestnika.

Ponadto, w 3 jednostkach wykorzystano druk „Kwestionariusz – Historia przemocy”, w 1 „Kwestionariusz rodzinnego wywiadu środowiskowego”.

W aż 6 z 21 jednostek nie przeprowadzono rozpoznania diagnostycznego uczestników programu. Brak diagnozy każdego z uczestników jest poważną nieprawidłowością, może bowiem skutkować:

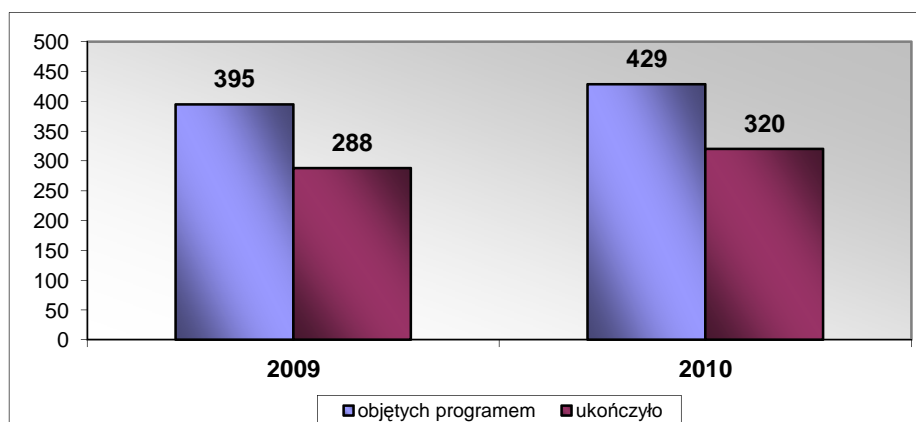
- objęciem programem korekcyjno-edukacyjnym osoby, której udział mógłby tworzyć poważne przeszkody w realizacji zajęć korekcyjno-edukacyjnych (np. osoby z poważnymi zaburzeniami emocjonalnymi, w szczególności z zaburzeniami osobowości antyspołecznej oraz zaburzeniami osobowości pogranicznej),
- niedostosowaniem metod i technik oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych oraz treści edukacyjnych do indywidualnych potrzeb uczestników.

VIII. UCZESTNICZY PROGRAMÓW

W roku 2009 i 2010 oddziaływaniami korekcyjno-edukacyjnymi objęto porównywalną liczbę osób. Zbliżony był również stosunek liczby osób rozpoczynających programy do liczby osób, które je ukończyły tj.:

- w roku 2009 programami objęto 395 osób, ukończyło – 288 tj. 73%,
- w roku 2010 programami objęto 429 osób, ukończyło – 320 tj. 75%.

Wykres 7: Liczba osób objętych programem korekcyjno-edukacyjnymi i liczba osób kończących program

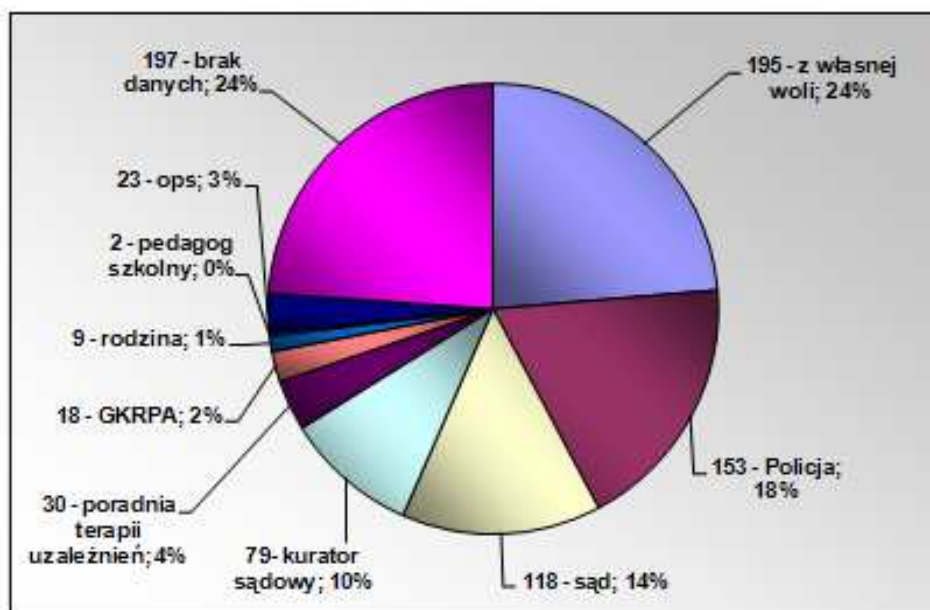
Źródło: opracowanie własne

Łącznie w latach 2009-2010 programami korekcyjno-edukacyjnymi objęto 824 osoby stosujące przemoc w rodzinie, z których program ukończyło 608 osób (74%).

Zgodnie z Rozporządzeniem, oddziaływania korekcyjno-edukacyjne dla osób stosujących przemoc w rodzinie są kierowane do:

- osób skazanych za czyny związane ze stosowaniem przemocy w rodzinie, odbywających karę pozbawienia wolności lub wobec których sąd warunkowo zawiesił wykonanie kary, zobowiązując je do uczestnictwa w programie,*
- osób stosujących przemoc w rodzinie, które uczestniczą w terapii uzależnienia od alkoholu lub narkotyków i udział w programie może stanowić uzupełnienie podstawowej terapii,*
- osób, które zgłoszą się do programu w wyniku innych okoliczności.*

Wykres 8: Liczba uczestników programów korekcyjno-edukacyjnych z uwzględnieniem instytucji kierujących

Źródło: opracowanie własne

Wśród osób objętych programami w latach 2009-2010 największą liczbę uczestników (195) stanowiły osoby, które zgłosiły się do programu z własnej woli (24% wszystkich objętych programami). Taka sytuacja miała miejsce w 16 z 21 jednostek.

Kolejną grupę uczestników stanowiły osoby skierowane przez:

- Policję – 153 osoby (19% wszystkich uczestników)
- sąd – 118 osób (14%),
- kuratorów sądowych – 79 osób (10%).

Policję i sąd, jako instytucje kierujące do programów wskazało po 9 jednostek, kuratorów sądowych – 10 jednostek.

Uczestników do programów kierowały ponadto: poradnie terapii uzależnień – 30 osób (4% wszystkich uczestników) i komisje rozwiązywania problemów alkoholowych (GKRPA) – 18 osób (2%).

Marginalną liczbę uczestników stanowiły osoby, które zgłosiły się do programu pod wpływem rodziny lub pedagoga szkolnego tj. 2 jednostki wykazały, że udział 9 uczestników spowodowany był działaniami rodziny, 1 - że 2 uczestników zostało skierowanych przez pedagoga szkolnego.

Biorąc pod uwagę, że problem przemocy dotyczy wielu rodzin objętych pomocą społeczną i będących tym samym w obszarze działania pracowników socjalnych, zastanawiająca jest niewielka liczba osób skierowanych do programów korekcyjno-edukacyjnych przez ośrodki pomocy społecznej. Ustalono, że tylko 23 z 824 uczestników zostało skierowanych do programu przez ww. jednostki, co stanowi zaledwie 3% wszystkich osób objętych tymi oddziaływaniami. Ośrodki pomocy społecznej, jako instytucje kierujące do programów wskazało 6 jednostek.

W przypadku prawie 1/4 wszystkich uczestników programów (197 osób), jednostki nie posiadały informacji jaka instytucja kierowała sprawców do programów.

W 13 z 21 jednostek wszystkie osoby objęte programami korekcyjno-edukacyjnymi ukończyły zajęcia. Taka sytuacja miała miejsce:

- w 5 jednostkach, zarówno w roku 2009 jak i 2010, 100% osób rozpoczynających skończyło program,
- w 8 jednostkach, gdzie 100% osób rozpoczynających skończyło program w roku 2009 lub 2010.

Ogółem w latach 2009-2010 programy korekcyjno-edukacyjne przerwało 216 osób. Najczęściej wskazywanymi powodami przerwania udziału w programie było:

- pozbawienie wolności w związku z osadzeniem w zakładzie karnym lub areszcie śledczym,
- podjęcie terapii odwykowej,
- zmiana miejsca zamieszkania,
- kolizja godzin zajęć z godzinami pracy,
- śmierć uczestnika,
- brak środków finansowych na dojazd na zajęcia.

Niektóre jednostki, w celu zapobiegnięcia przerwaniu programu z powodu braku środków na dojazd, refundowały uczestnikom koszty dojazdu z otrzymanej na realizację zadania dotacji.

Zgodnie z Krajowym Programem Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie, w ramach monitorowania realizacji zadań w nim określonych, prowadzona jest cykliczna sprawozdawczość m.in. w przedmiocie realizacji programów korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie. W sprawozdaniu z realizacji Programu wykazywane są także dane dotyczące liczby osób objętych programami.

W sprawozdaniach przekazanych przez jednostki organizacyjne pomocy społecznej wykazano, że programami objęto ogółem 1.140 osób, w tym:

- w roku 2009 - 520 osób,
- w roku 2010 - 620 osób.

Natomiast w wyniku kontroli stwierdzono, że programami objęto ogółem 824 osoby. Kontrole ujawniły, że jednostki różnie interpretowały określenie „osoba objęta programem korekcyjno-edukacyjnym dla sprawców przemocy w rodzinie”. Za osobę objętą programem uznawane były osoby, wobec których podjęto tylko działania rekrutacyjne np. wysyłając imienne zaproszenie do uczestnictwa w programie lub nawiązując kontakt osobisty.

IX. DOKUMENTOWANIE REALIZACJI ZADANIA

Realizowane programy oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dokumentowane były w różny sposób. W 3 z 21 jednostek, specjaliści dokumentowali swoją pracę w formie dziennika spotkań/zajęć/warsztatów, w których odnotowywali m.in.:

- dane dotyczące uczestników: imię i nazwisko, obecność na danym spotkaniu,
- tematykę zrealizowaną na danym spotkaniu ze wskazaniem czasu trwania,
- liczbę zrealizowanych godzin, z podziałem na spotkania indywidualne i grupowe,
- powody przerwania uczestnictwa w programie.

Ogólnie stosowaną praktyką było potwierdzanie przeprowadzenia zajęć listami obecności. W zdecydowanej większości jednostek tj. w 18 z 21, przeprowadzenie spotkań grupowych

potwierdzano listami obecności. Nie w każdym przypadku listy podpisywane były przez uczestników. W 4 jednostkach na listach obecności, poza datą i nazwiskami uczestników, wskazywano temat spotkania i liczbę zrealizowanych godzin, potwierdzając tym samym nie tylko odbycie się spotkania, ale również zrealizowanie konkretnego tematu w określonej liczbie godzin.

Przeprowadzenie spotkań indywidualnych dokumentowano w 14 z 17 jednostek, które prowadziły pracę indywidualną, w tym: w 9 - spotkania potwierdzone zostały listami obecności, w 5 – w formie notatek specjalistów lub na sporządzonych do tego celu drukach. Nie w każdym przypadku ww. dokumenty były potwierdzane podpisami uczestników.

Zgodnie z „Wytycznymi do tworzenia modelowych programów korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie” zawartymi w Załączniku nr 2 do Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie, dla każdego programu korekcyjno-edukacyjnego powinny być opracowane reguły uczestnictwa w formie dokumentu podpisywanego przez uczestników.

20 spośród 21 podmiotów realizujących programy, miały opracowane reguły uczestnictwa w zajęciach. Zasady uczestnictwa opracowane były w formie dokumentów podpisywanych przez uczestników. Dokumenty miały różne nazwy tj. „kontrakt”, „zasady uczestnictwa”, „oświadczenie”, „zobowiązanie do uczestnictwa”, „umowa”.

Ponadto, w 1 spośród 21 podmiotów, poza dokumentacją indywidualną, uczestnicy podpisali kontrakt grupowy. Natomiast, w jednej jednostce prowadzącej programy - w 2 z 5 grup – uczestnicy podpisali wyłącznie kontrakt grupowy.

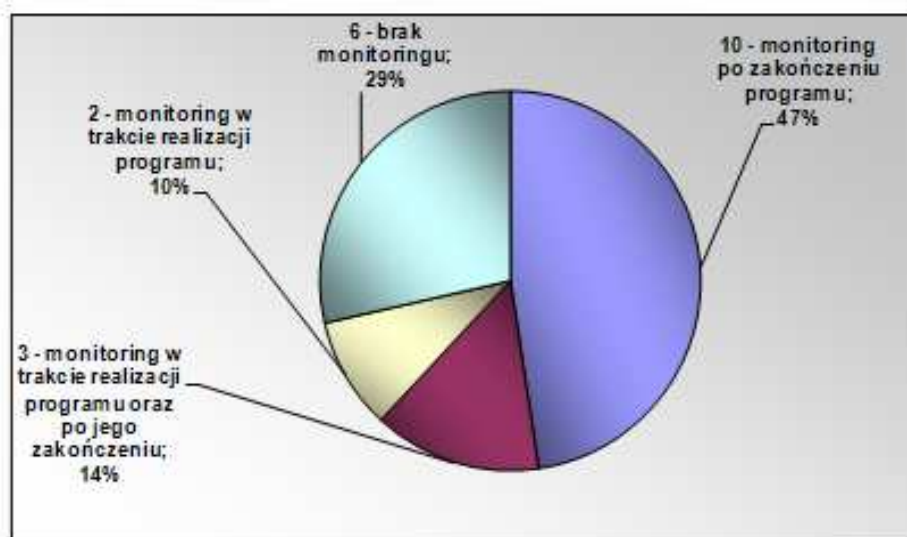
X. MONITORING I EWALUACJA

Zgodnie z Rozporządzeniem, przebieg i efekty oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych wobec osób stosujących przemoc w rodzinie obejmuje się badaniami monitorującymi i ewaluacyjnymi. Wyniki monitoringu i ewaluacji wykorzystuje się w pracach nad doskonaleniem metod oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych.

Monitoring efektów programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie

Zgodnie z „Wytycznymi do tworzenia modelowych programów korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie” stanowiącymi Załącznik nr 2 do Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie, w trakcie realizacji programu, pożądane jest monitorowanie zachowań i sytuacji rodzinnych uczestników zajęć poprzez okresowe uzyskiwanie informacji o rzeczywistej sytuacji w rodzinie w zakresie związanym z przeciwdziałaniem przemocy.

Wykres 9: Prowadzenie monitoringu efektów programów

Źródło: opracowanie własne

W większości jednostek tj. w 15 z 21, prowadzono monitoring efektów realizacji programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie.

Monitoring prowadzono na różnym etapie realizacji programów tj.:

- 10 jednostek prowadziło monitoring po zakończeniu programów,
- w 3 badanie monitorujące prowadzono zarówno w trakcie realizacji jak i po zakończeniu programu,
- 2 jednostki badanie monitorujące przeprowadziły wyłącznie w trakcie realizacji oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych.

Monitoring po zakończeniu realizacji programów prowadzono odpowiednio:

- 4-krotnie na przestrzeni 2 lat od zakończenia programu (w 1 jednostce),
- 2-krotnie na przestrzeni roku (w 2 jednostkach),
- 1-krotnie: po 6 miesiącach (w 2 jednostkach), na przestrzeni roku (w 2 jednostkach).

W przypadku 3 jednostek nie można było ustalić w jakim czasie od zakończenia programu został przeprowadzony monitoring.

Monitoring realizowany był:

- poprzez kontakt z uczestnikami (w 2 jednostkach),
- poprzez kontakt z uczestnikami i w oparciu o informacje z Policji, ops, kuratorami (w 3 jednostkach),
- wyłącznie w oparciu o informacje uzyskiwane z Policji, ops, kuratorów (w 5 jednostkach).

W 3 jednostkach monitoring przeprowadzano 2-krotnie tj. w trakcie realizacji programu, a następnie po zakończeniu realizacji zadania. W jednym przypadku monitoring podjęto 2-krotnie na przestrzeni roku od zakończenia programu, w jednym raz - po 6 miesiącach. Natomiast w jednym przypadku nie można było ustalić terminu podjęcia monitoringu.

Monitoring prowadzony był poprzez kontakt:

- z uczestnikami programu w trakcie jego realizacji, natomiast po zakończeniu - poprzez kontakt z uczestnikami programu i w oparciu o informacje z Policji, ops (w 1 jednostce),

- z uczestnikami programu oraz z ich bliskimi (w 1 jednostce),
- wyłącznie z uczestnikami programu (w 1 jednostce).

W 2 jednostkach dane w zakresie monitoringu pozyskiwano wyłącznie w trakcie realizacji programów poprzez kontakt:

- z uczestnikami programu oraz z ich bliskimi (w 1 jednostce),
- wyłącznie z uczestnikami programu (w 1 jednostce).

W 11 z 15 jednostek, monitoring prowadzony był przez pracowników powiatowych centrów pomocy rodzinie. W pozostałych 4 – monitoring prowadzony był przez specjalistów prowadzących programy.

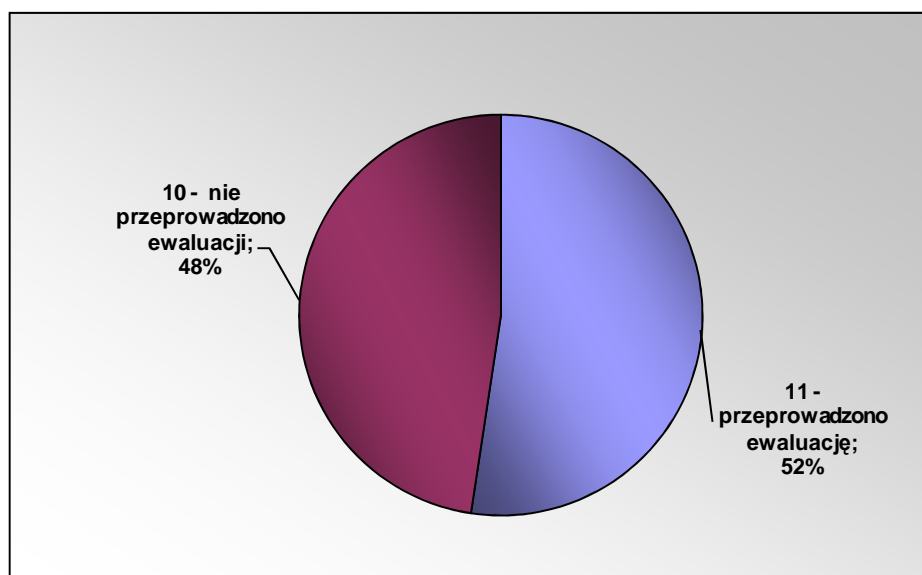
Monitoring dokumentowano w różny sposób, z wykorzystaniem specjalnie opracowanych do tego celu druków tj.:

- „Karta obserwacji uczestnika”,
- „Karta kontaktów z uczestnikami programu”,
- „Karta asystenta rodzinnego praktyczne rozwiązywanie problemów w środowisku uczestnika zajęć”.
- „Ocena kwalifikacyjna z zakończenia programu”,
- „Kontrola monitorująca”,
- „Praca z rodziną środowisku uwikłanym w przemoc”.

Badania ewaluacyjne

Ewaluację realizowanych programów korekcyjno-edukacyjnych podjęto w 11 na 21 skontrolowanych jednostek.

Wykres 10: Przeprowadzenie ewaluacji programów korekcyjno-edukacyjnych

Źródło: opracowanie własne

Badania ewaluacyjne prowadzono z wykorzystaniem ankiet, przy czym w 1 jednostce ankiety były wypełniane 2-krotnie tj. w trakcie realizacji i na zakończenie zajęć. W pozostałych 10 ankiety wypełnione zostały na zakończenie realizacji programu.

Ankiety zawierały m.in. pytania dotyczące oceny zawartości merytorycznej programu, sposobu prowadzenia zajęć, efektów oddziaływań na zachowanie sprawców i wypełniane były przez:

- uczestników programu (w 10 jednostkach),
- przez partnerki sprawców - osoby dotknięte przemocą (w 1 jednostce).

W 3 z 11 ww. jednostek specjaliści prowadzący program na zakończenie programu wyrazili opinie nt. postaw uczestników programów oraz zaobserwowanych zmian w ich zachowaniu:

- wypełniając ankietę (w 1 jednostce),
- sporządzając notatkę (w 1 jednostce),
- sporządzając dokument zawierający informacje na temat zaangażowania każdego uczestnika w trakcie omawiania poszczególnych tematów (w 1 jednostce).

W 4 jednostkach danych z ankiet nie poddano analizie jakościowej i ilościowej, stanowiącej element ewaluacji. Analizę ankiet przeprowadzono w 7 z 11 jednostek i jest to równoznaczne z przeprowadzeniem ewaluacji zrealizowanych programów.

Ustalono, że ewaluacja zrealizowanych programów przeprowadzona została przez:

- pracowników pcpr (w 3 jednostkach),
- specjalistów prowadzących zajęcia (w 2 jednostkach),
- pracowników pcpr we współpracy ze specjalistami (w 1 jednostce)

W przypadku 1 jednostki nie można było ustalić kto przedmiotową ewaluację przeprowadził.

Wyniki działań ewaluacyjnych opracowywano w różnej formie. Najczęściej stosowaną formą było sprawozdanie lub raport.

W przypadku 2 jednostek elementem ewaluacji był monitoring zachowań uczestników programu.

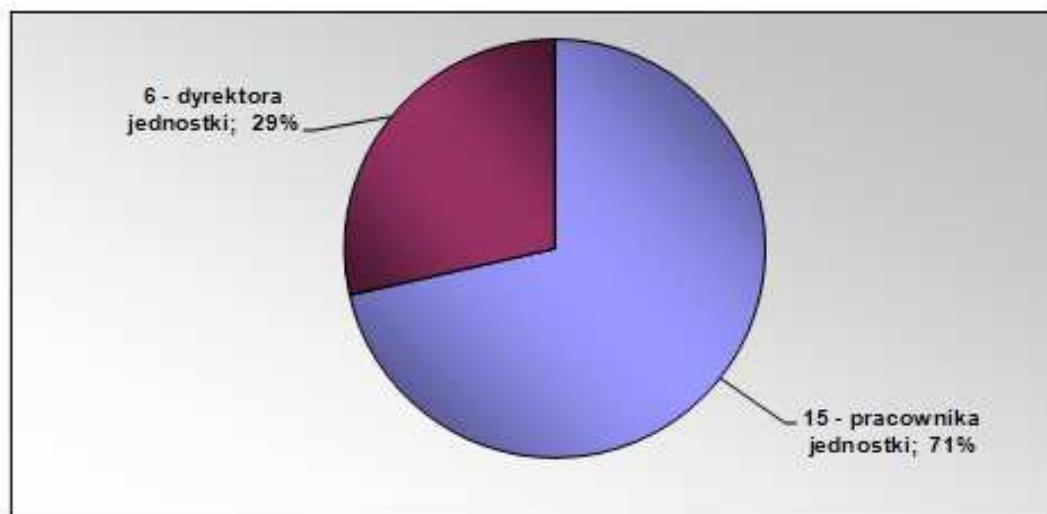
W 1 przypadku jednostka realizująca programy korekcyjno-edukacyjne dla osób stosujących przemoc w rodzinie zleciła zewnętrznemu podmiotowi przeprowadzenie superwizji prowadzonych oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych. Efektem superwizji było opracowanie dokumentu zawierającego opinię o programie ze wskazaniem jego słabych stron.

XI. NADZOROWANIE REALIZACJI PROGRAMÓW KOREKCYJNO-EDUKACYJNYCH DLA OSÓB STOSUJĄCYCH PRZEMOC W RODZINIE

Wszystkie powiaty/jednostki prowadziły nadzór nad realizacją zadania. W przypadku prowadzenia programów przez pcpr, ops, MZPiTU, nadzór prowadzony był przez te jednostki. Natomiast w 2 powiatach, w których prowadzenie programów korekcyjno-edukacyjnych zostało zlecone podmiotom z zewnątrz (stowarzyszeniu i ośrodkowi terapii),

nadzór merytoryczny nad realizacją zadania prowadziły właściwe powiatowe centra pomocy rodzinie.

Wykres 11: Odpowiedzialni za nadzorowanie realizacji programów korekcyjno- edukacyjnych

Źródło: opracowanie własne

W większości, nadzór nad realizacją zadania prowadzony był przez pracowników jednostek w ramach obowiązków służbowych. Taka sytuacja miała miejsce w 15 na 21 skontrolowanych jednostek, przy czym tylko 8 z 15 pracowników, prowadzenie nadzoru jako zadanie ujęte miało w zakresie czynności. W 6 jednostkach nadzór prowadzony był bezpośrednio przez ich dyrektorów.

Nadzór prowadzono poprzez:

- kontrolę realizacji zajęć w trakcie ich prowadzenia,
- kontrolę dokumentacji dotyczącej programu (np. harmonogramów zajęć, kontraktów, list obecności, sprawozdań i ankiet końcowych),
- monitoring uczestnictwa osób w zajęciach poprzez kontakt e-mailowy i telefoniczny z prowadzącymi program,
- kontakt z uczestnikami programu w miejscu ich zamieszkania,
- podsumowanie programu na ostatnich zajęciach.

Prowadzone czynności nadzorcze dokumentowano w formie:

- sprawozdań,
- protokołów,
- notatek służbowych,
- opracowanych wewnętrznych dokumentów („Karta pracy”, „Poświadczenie hospitacji zajęć”).

W 12 jednostkach brak było dokumentacji potwierdzającej nadzorowanie realizacji zadania. Stwierdzono ponadto, że w przypadku 1 jednostki, pracownik pcprr sprawując nadzór nad realizacją programów korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie, jednocześnie, w ramach zakresu obowiązków, prowadził ww. program.

Niedostateczny nadzór i kontrola nad realizacją programów korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie, w przypadku 3 powiatów skutkowało konsekwencjami finansowymi związanymi z koniecznością zwrotu części dotacji celowej.

XII. WYDATKOWANIE DOTACJI CELOWEJ

Zgodnie z ustawą o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, opracowanie i realizacja programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie należy do zadań z zakresu administracji rządowej realizowanych przez powiat, a środki na realizację zadania zapewnia budżet państwa.

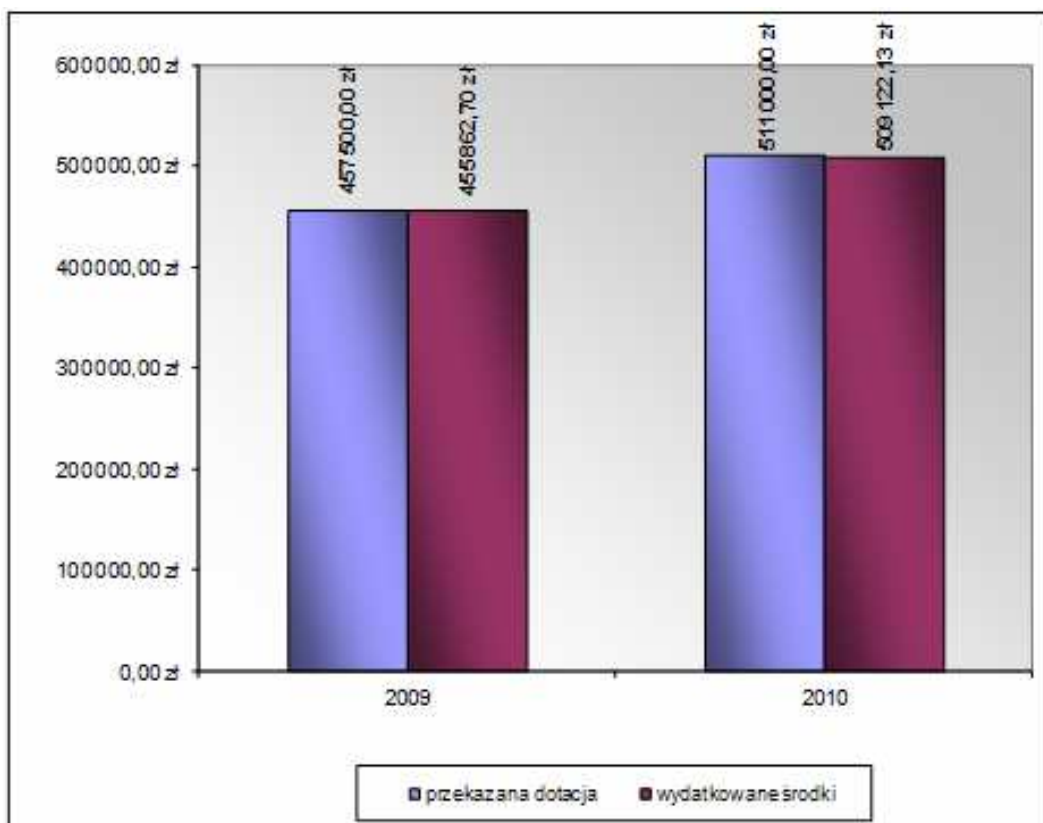
W Krajowym Programie Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie zatwierdzonym Uchwałą Rady Ministrów Nr 162/2006 z dnia 25 września 2006 r. wskazano przewidywane skutki finansowe realizacji strategii ukierunkowanych na zmianę zachowań i postaw osób stosujących przemoc w rodzinie. Założono, że koszt realizacji programu korekcyjno-edukacyjnego dla jednej osoby stosującej przemoc w rodzinie wyniesie 500 zł miesięcznie i będzie ona poddawana oddziaływaniom w ciągu 3 miesięcy.

W związku z powyższym przyjęto kryterium naliczenia dotacji, zgodnie z którym koszt realizacji programu dla jednej osoby wynosił 1.500 zł (1 osoba x 500 zł x 3 miesiące). Corocznie, dyrektor Wydziału Polityki Społecznej Warmińsko-Mazurskiego Urzędu Wojewódzkiego, kierował do władz powiatowych pismo dotyczące wskazania potrzeb związanych z przeznaczeniem na programy korekcyjno-edukacyjne dla sprawców przemocy w rodzinie z zastosowaniem ww. kryterium naliczenia dotacji.

Uwzględniając zgłoszone przez powiaty zapotrzebowanie, Wojewoda Warmińsko-Mazurski przekazał w ramach dotacji celowej środki finansowe w wysokości:

- w 2009 r. - 457.500 zł, z czego powiaty wydatkowały 455.862,70 zł,
- w 2010 r. – 511.000 zł, z czego powiaty wydatkowały 509.122,13 zł.

Wykres 12: Wysokość przekazanej na realizację zadania dotacji celowej oraz jej wydatkowanie

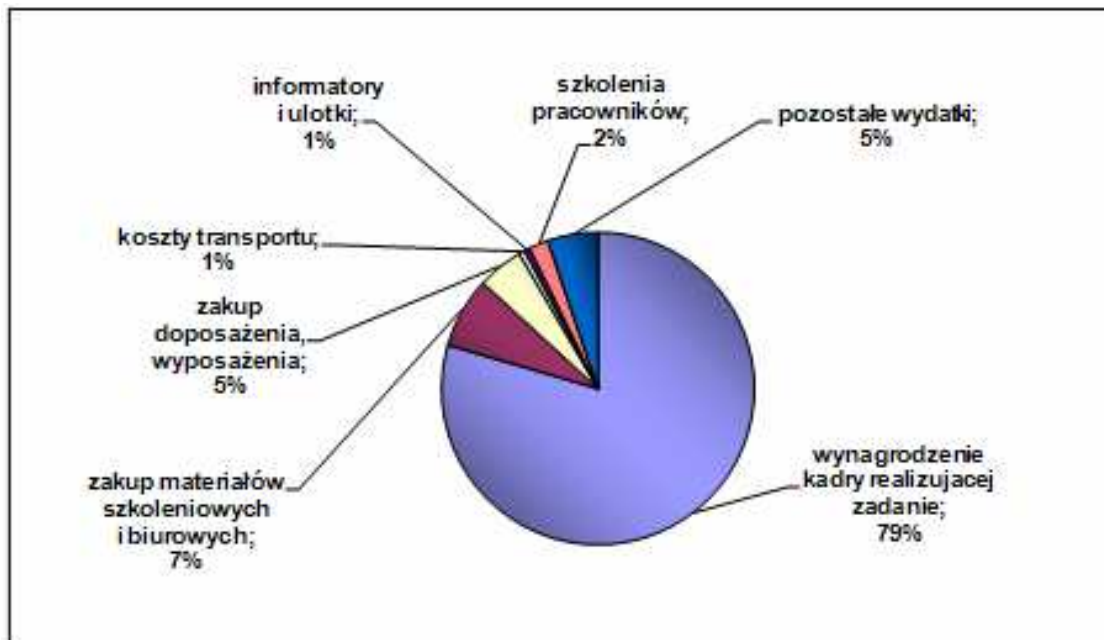

Źródło: opracowanie własne

Struktura wydatkowania dotacji w roku 2009 kształtowała się następująco:

- wynagrodzenie kadry realizującej zadanie – 362.393,73 zł,
- zakup materiałów szkoleniowych i biurowych – 33.449,35 zł,
- zakup doposażenia, wyposażenia – 21.621,83 zł,
- koszty transportu - 2.861,87 zł,
- informatory i ulotki – 2.656,43 zł,
- szkolenia pracowników – 9.176 zł,
- pozostałe wydatki - 23.703,49 zł.

Wykres 13: Struktura wydatkowania dotacji w 2009 r.

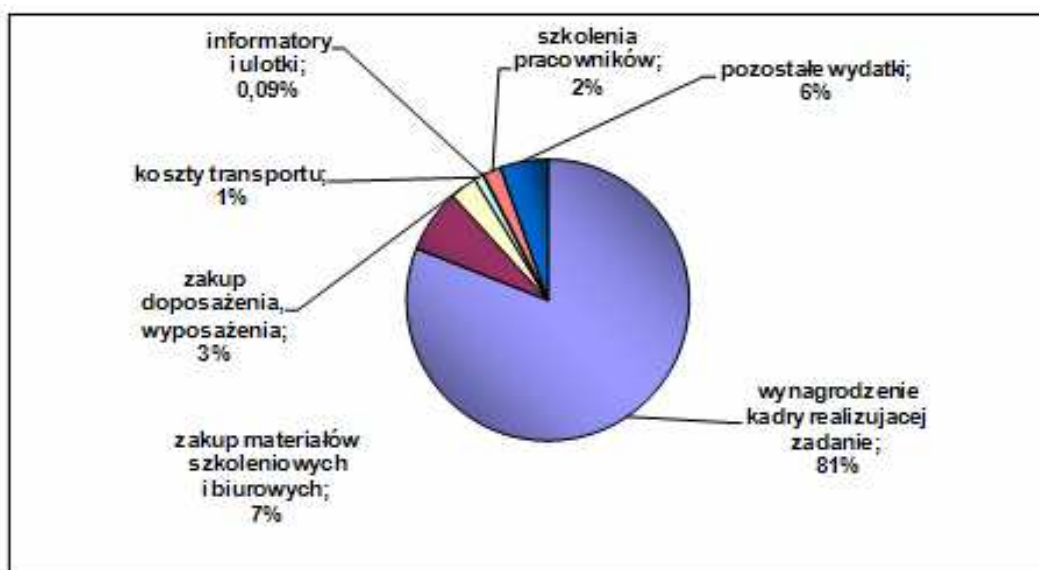

Źródło: Sprawozdania przekazane do Wydziału Polityki Społecznej

Struktura wydatkowania dotacji w roku 2010 kształtowała się następująco:

- wynagrodzenie kadry realizującej zadanie - 412.083,92 zł,
- zakup materiałów szkoleniowych i biurowych – 36.962,03 zł,
- zakup doposażenia, wyposażenia – 15.825,27 zł,
- koszty transportu – 5.475,22 zł,
- informatory i ulotki – 500,00 zł,
- szkolenia pracowników – 10.260,00 zł,
- pozostałe wydatki – 28.015,69 zł.

Wykres 14: Struktura wydatkowania dotacji w 2010 r.

Źródło: Sprawozdania przekazane do Wydziału Polityki Społecznej

Analiza danych wskazuje, że najwyższe koszty ponoszone na realizację zadania związane były z finansowaniem kadry realizującej zadanie. W roku 2009 i 2010 wydatki na finansowanie kadry stanowiły ok. 80% dotacji.

Jako pozostałe wydatki wskazywano m.in. koszty związane z zakupem usług telefonicznych, pocztowych i internetu, tonera do ksero, tuszu do drukarki, oprogramowania, artykułów spożywczych oraz opłaty związane z mediami, wynajmem sali, dojazdem uczestników.

WYNIKI KONTROLI

Zadanie ustawowe z zakresu administracji rządowej dotyczące realizacji programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie w województwie warmińsko-mazurskim w latach 2009-2010 było realizowane przez 20 z 21 powiatów. W 2011 r. w ramach prowadzonego nadzoru przez wojewodę przeprowadzono kontrole we wszystkich 20 powiatach. Przedmiotowe kontrole obejmowały realizację zadania w latach 2009-2010 i zostały przeprowadzone po raz pierwszy od momentu wprowadzenia powyższego obowiązku. Kontrole miały na celu sprawdzenie stanu realizacji przez powiaty zadań pod względem:

- legalności (oceny zgodności realizowanych zadań z obowiązującymi przepisami prawa),
- rzetelności (oceny realizowanych zadań pod względem należytej staranności i sumienności przy ich wykonywaniu).

Działalność wszystkich jednostek poddanych kontroli oceniona została pozytywnie, pomimo ustalonych nieprawidłowości i uchybień.

Najczęściej występującymi nieprawidłowościami było:

- brak dokumentacji potwierdzającej prowadzenie rekrutacji,
- nie przeprowadzanie w pierwszej fazie programu rozpoznania diagnostycznego każdego z uczestników,
- realizowanie programu korekcyjno-edukacyjnego dla osób stosujących przemoc w rodzinie w wymiarze godzin mniejszym niż minimum wskazane w „Wytycznych do tworzenia modelowych programów korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie”, zawartych w Załączniku nr 2 do Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie,
- brak działań monitorujących i ewaluacyjnych przebiegu i efektów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych,
- nierzetelność sprawozdań w zakresie danych dotyczących liczby osób poddanych programom korekcyjno-edukacyjnym niezgodnych ze stanem faktycznym.

Najczęściej występującym uchybieniem było:

- brak w dokumentach organizacyjnych jednostek zapisów, stanowiących o realizacji przedmiotowego zadania.

W przypadku 1 powiatu stwierdzono wykorzystanie części dotacji celowej z budżetu państwa na realizację zadania zleconego powiatowi z zakresu administracji rządowej niezgodnie

z przeznaczeniem, co skutkowało koniecznością zwrotu części dotacji oraz postępowaniem przed Regionalną Komisją Orzekającą w sprawach o naruszenie dyscypliny finansów publicznych.

Powiat wydatkował niezgodnie z przeznaczeniem:

- w 2009 r. – kwotę 12.535 zł, co stanowiło 3% wydatkowanej w województwie warmińsko-mazurskim dotacji ogółem,
- w 2010 r. – kwotę 14.130 zł, co stanowiło 3% wydatkowanej w województwie warmińsko-mazurskim dotacji ogółem.

W przypadku 3 powiatów stwierdzono pobranie dotacji w nadmiernej wysokości, co skutkowało koniecznością zwrotu części dotacji celowej. Wśród nich był również powiat, który wydatkował dotację niezgodnie z przeznaczeniem.

Łącznie powiaty pobrały w nadmiernej wysokości:

- w 2009 r. – kwotę 25.500 zł, co stanowiło 6% wydatkowanej w województwie warmińsko-mazurskim dotacji ogółem,
- w 2010 r. – kwotę 25.500 zł, co stanowiło 5% wydatkowanej w województwie warmińsko-mazurskim dotacji ogółem.

W wyniku stwierdzonych w toku kontroli nieprawidłowości i uchybień wydano poszczególnym powiatom stosowne zalecenia pokontrolne. Wydano również decyzje orzekające zwrot kwot części dotacji celowej na realizację zadania, wydatkowanej niezgodnie z przeznaczeniem i/lub pobranej w nadmiernej wysokości.

WNIOSKI

Podsumowując dane zawarte w niniejszym raporcie należy wskazać najistotniejsze zagadnienia.

Przede wszystkim istotne jest, że w województwie warmińsko-mazurskim programy oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych realizowane były we wszystkich, poza 1, powiatach. W 18 powiatach programy korekcyjno-edukacyjne realizowane były przez jednostki organizacyjne pomocy społecznej, w tym w jednym powiecie programy prowadził również Miejski Zespół Profilaktyki i Terapii Uzależnień. W 2 powiatach prowadzenie programów zlecono ośrodkowi terapii uzależnień i organizacji pozarządowej.

Na uwagę zasługuje fakt, że w ponad połowie jednostek program korekcyjno-edukacyjny ukończyło 100% uczestników. Najczęstszym powodem przerwania realizacji programu było pozbawienie uczestnika wolności, w związku z osadzeniem w zakładzie karnym lub areszcie śledczym lub rozpoczęcie przez niego terapii uzależnienia.

Z analizy liczby osób kierowanych do programów korekcyjno-edukacyjnych przez poszczególne instytucje wynika, że największa grupa uczestników skierowana została przez sąd i kuratorów sądowych, następnie przez Policję. Uwagę zwraca natomiast znikoma, tylko 23 z 824, liczba uczestników skierowana przez ośrodki pomocy społecznej.

W poszczególnych jednostkach proces prowadzenia rekrutacji uczestników przebiegał różnorodnie. W 7 w ogóle nie dokumentowano prowadzenia rekrutacji.

Wśród jednostek, które powyższy proces miały udokumentowany, rekrutacja prowadzona była we współpracy z instytucjami działającymi w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie. W większości współpracowano z sądem i kuratorską służbą sądową, ośrodkami pomocy społecznej oraz z Policją. W 1 przypadku jednostka współpracowała również z organizacjami pozarządowymi.

W 11 jednostkach zadanie realizowano w oparciu o program The Duluth Model, w pozostałych 10 były to programy autorskie przygotowane przez prowadzących je specjalistów.

W kwestii zawartości merytorycznej programów korekcyjno-edukacyjnych, czasu ich trwania i sposobu ich dokumentowania wskazać należy, że w 17 na 21 jednostek program opracowany został w formie dokumentu, który w przypadku większości jednostek zawierał cele główne, tematykę, harmonogram, metody realizacji, kwalifikacje specjalistów i miejsce realizacji. W żadnym z opracowanych programów nie wskazano prowadzenia monitoringu, a tylko w 3 wskazano sposób prowadzenia ewaluacji.

Niestety tylko w 13 w 2009 r. i 16 w 2010 r. jednostkach realizowane programy obejmowały, zakładane w Wytycznych do programów korekcyjno-edukacyjnych, minimum godzinowe. Oznacza to, że aż w 8 jednostkach w 2009 r. i 5 w 2010 r. program realizowany było

w wymiarze poniżej wymaganego minimum 60 godzin. Wśród nich były jednostki, w których program obejmował od 10 do 48 godzin, co mogło skutkować obniżoną skutecznością oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych wobec sprawców przemocy w rodzinie. W zdecydowanej większości jednostek program realizowany był przez okres, sugerowanych w Wytocznych, 3 miesięcy.

Niepokój budzi fakt prowadzenia programu korekcyjno-edukacyjnego bez przeprowadzenia wstępnego rozpoznania diagnostycznego uczestników programu, taka sytuacja miała miejsce w aż 6 jednostkach. Brak rozpoznania diagnostycznego jest poważną nieprawidłowością mogącą skutkować objęciem programem korekcyjno-edukacyjnym osoby, której udział mógłby tworzyć poważne przeszkody w realizacji zajęć korekcyjno-edukacyjnych (np. osoby z poważnymi zaburzeniami emocjonalnymi, w szczególności z zaburzeniami osobowości antyspołecznej oraz zaburzeniami osobowości pogranicznej), a także niedostosowaniem metod i technik oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych oraz treści edukacyjnych do indywidualnych potrzeb uczestników. Pełna diagnoza przeprowadzona została jedynie w 7 jednostkach.

Jednostki przeprowadzające oddziaływania korekcyjno-edukacyjne dokumentowały ich realizację w różnorodny sposób.

W zdecydowanej większości przeprowadzenie spotkań grupowych potwierdzone było listami obecności, nie w każdym przypadku listy podpisywane były przez uczestników zajęć. W 4 jednostkach na listach obecności, poza datą spotkania i nazwiskami uczestników, wskazywano także godziny i temat spotkania. Tym samym na jednym dokumencie znajdowało się nie tylko potwierdzenie odbycia spotkania, ale również zrealizowania zaplanowanego tematu w określonej liczbie godzin.

W 3 jednostkach brak było dokumentacji potwierdzającej przeprowadzenie spotkań czy to indywidualnych, czy to grupowych. Jest to niedopuszczalna praktyka, szczególnie, że za prowadzenie zajęć specjaliści otrzymywali wynagrodzenie.

Poza tym, w 20 z 21 jednostek opracowano reguły uczestnictwa w zajęciach w formie kontraktu, umowy czy zasad uczestnictwa.

Niestety w aż 6 jednostkach monitoring oddziaływań nie był prowadzony w ogóle, pomimo, że obowiązek jego prowadzenia wynika z Rozporządzenia. Tylko w 3 jednostkach monitorowano zachowania sprawców zarówno w trakcie, jak i po zakończeniu programu. Prowadzenie monitoringu jest bardzo istotnym elementem oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych, tym bardziej, że jego wyniki powinny być wykorzystane w pracach nad doskonaleniem zastosowanych metod pracy.

Również działania ewaluacyjne prowadzone były jedynie w 11 jednostkach realizujących programy. Ewaluacja prowadzona była z zastosowaniem ankiet. W 4 jednostkach ograniczono się wyłącznie do zebrania wypełnionych ankiet, nie poddano ich natomiast analizie.

Wyniki działań ewaluacyjnych opracowywano najczęściej w formie sprawozdania lub raportu.

Przeprowadzanie ewaluacji programu korekcyjno-edukacyjnego jest działaniem szczególnie istotnym dla zwiększenia skuteczności oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych, co powinno

być priorytetem przy realizacji zadania.

DOBRE PRAKTYKI

Program dla sprawców i ich rodzin

W jednej jednostce, równoległe z realizacją programu korekcyjno-edukacyjnego dla osób stosujących przemoc w rodzinie, prowadzono pracę z rodziną. Zasadniczym celem programu było powstrzymanie przemocy w rodzinie, natomiast celami szczegółowymi:

- wprowadzenie w życie całej rodziny nabytych przez sprawcę umiejętności w zakresie unikania agresywnych zachowań,
- nauczenie rozpoznania faz przemocy we własnej rodzinie,
- zmiana stereotypowego myślenia na temat przemocy,
- zmiana przekonań o sytuacji swojej rodziny, o sobie i o świecie,
- poznanie własnych praw i uczenie się ich egzekwowania,
- wychodzenie z ról: sprawców i ofiar,
- praca nad budowaniem własnej wartości przez poszczególnych członków rodziny,
- kształtowanie postawy partnerstwa i szacunku w rodzinie,
- wspólne rozmowy i pomoc w załatwianiu spraw rodziny,
- wspieranie i motywowanie członków rodziny do dalszej „pracy nad sobą”.

Bezpośredni i systematyczny kontakt z rodzinami sprawców w trakcie realizacji programu, to także bieżący monitoring sytuacji w rodzinie dotkniętej przemocą, służący m.in. ocenie skuteczności podejmowanych wobec sprawców oddziaływań.

Grupa wsparcia dla osób, które ukończyły program korekcyjno-edukacyjny

W jednej jednostce (tej samej, w której realizowano program dla sprawców i ich rodzin) po zakończeniu programu korekcyjno-edukacyjnego, dla jego uczestników uruchamiano grupę wsparcia. Grupa miała charakter psychoedukacyjny, a jej zasadniczym celem było zatrzymanie przemocy oraz utrwalenie nabytych umiejętności poprzez:

- dalszą edukację i pracę nad zachowaniami,
- ukazywanie sposobów pozytywnych zmian ukierunkowanych na zaprzestanie stosowania przemocy,
- wzajemne wspieranie się i wymianę doświadczeń.

SPIS WYKRESÓW

Wykres 1: Zapisy w dokumentach organizacyjnych jednostek	6
Wykres 2: Liczba specjalistów prowadzących programy korekcyjno-edukacyjne.....	8
Wykres 3: Wykształcenie osób prowadzących programy korekcyjno-edukacyjne	10
Wykres 4: Prowadzący rekrutację do programów.....	10
Wykres 5: Liczba podmiotów z podziałem na wymiar godzinowy zrealizowanych programów	12
Wykres 6: Liczba podmiotów z uwzględnieniem przeprowadzenia rozpoznania diagnostycznego uczestników programów.....	13
Wykres 7: Liczba osób objętych programem korekcyjno-edukacyjnymi i liczba osób kończących program	15
Wykres 8: Liczba uczestników programów korekcyjno-edukacyjnych z uwzględnieniem instytucji kierujących.....	15
Wykres 9: Prowadzenie monitoringu efektów programów.....	19
Wykres 10: Przeprowadzenie ewaluacji programów korekcyjno-edukacyjnych.....	20
Wykres 11: Odpowiedzialni za nadzorowanie realizacji programów korekcyjno-edukacyjnych.....	22
Wykres 12: Wysokość przekazanej na realizację zadania dotacji celowej oraz jej wydatkowanie.....	23
Wykres 13: Struktura wydatkowania dotacji w 2009 r.....	24
Wykres 14: Struktura wydatkowania dotacji w 2010 r.....	25